

ТИПИ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

- **Політична система - це сукупність державних і недержавних політичних інститутів, які взаємодіючи між собою та навколишнім середовищем, здійснюють політичне керівництво суспільством та управління суспільними справами.**

Необхідно зазначити, що **політична система конкретного суспільства** визначається

- ✓ його класовою природою,
- ✓ соціальним ладом,
- ✓ формою правління,
- ✓ типом держави,
- ✓ характером політичного режиму,
- ✓ політико-ідеологічними та культурними відносинами у суспільстві,
- ✓ політико-правовим статусом держави,
- ✓ історичною та національною традиціями політичного устрою.

1. Типологізація політичних систем.

Кожна політична система у різних історичних і національно-державних умовах, у кожній конкретній країні має свої певні особливості, форми і типи. З метою виокремлення різних груп систем, з'ясування спільного і відмінного між ними, закономірностей переходу від одних типів політичних систем до інших тощо існує типологія (класифікація) політичних систем.

Перші спроби типології політичних систем у вигляді розрізнення форм державного правління започаткував ще давньогрецький філософ Платон, який вирізняв **тимократію, олігархію, демократію і тиранію**. При цьому він вважав кожну наступну із цих форм гіршою за попередні.

Розширив класифікацію форм державного правління учень Платона **Аристотель**, який залежно від кількості правителів у державі та мети, яку вони переслідують, запропонував шестичленну систему. При цьому він виокремив три правильні форми правління - **монархію, аристократію, політію**, тобто коли правління здійснюється на благо всього населення на основі закону і три неправильні форми - **тиранію, олігархію, демократію** (охлократію), тобто коли правління здійснюється на благо правлячих груп не на основі закону, а на основі волі.

К.Маркс, спираючись на класові пріоритети, виокремив політичні системи:

- рабовласницького,
- феодального,
- буржуазного (капіталістичного),
- соціалістичного (комуністичного) суспільства.

При цьому основним критерієм класифікації політичних систем виступає **суспільно-економічна формація**, а в її межах – економічний спосіб виробництва, який є домінуючим у конкретному суспільстві.

За типом легітимного політичного панування **М.Вебер** виокремив такі політичні системи: ***традиційні, харизматичні та раціонально-легальні.***

У політичних системах ***традиційного типу*** легітимність влади ґрунтується на стійкому переконанні у непорушності традицій і необхідності підкорення правителям, які здійснюють владу згідно з традиціями.

- У системах із ***харизматичним типом*** політичного панування основою легітимності влади є віра у виняткові особисті риси правителів, що об'єднуються поняттям харизма.
- За ***раціонально-легального типу*** легітимності влади у політичній системі ґрунтується на переконанні населення країни у тому, що правління здійснюється на законних підставах і у найкращий спосіб.

За характером політичних цінностей, що становить основу правління, Ж.

Блондель вирізняє п'ять типів

політичних систем:

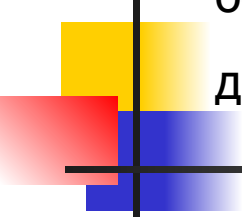
- ліберальні демократії;
- традиційні (збереження неявних соціальних відносин);
- радикально-авторитарні (комуністичні);
- авторитарно-консервативні;
- популістські (властиві країнам третього світу).

Залежно від особливостей політичної культури і характеру взаємодії різних політичних інститутів **Г.**

Алмонд виокремив чотири типи політичних систем:

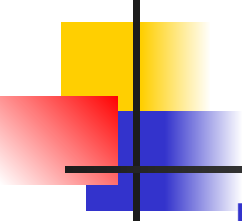
- **англо-американський тип** діє у Великобританії, США, Канаді, Австралії та деяких інших англомовних країнах.

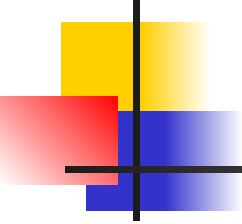
Його характерними рисами є: прагматизм, раціоналізм, а основними цінностями – свобода особистості, індивідуалізм, добробут та безпека.

Для цього типу характерна однорідність політичної культури, яка полягає у тому, що більшість членів суспільства поділяють основні цілі і зміст політики держави, висока стабільність, ефективність та **оптимально реалізується принцип поділу влади** на законодавчу, виконавчу та судову гілки, чітко визначено їх функції.

Багатоманітність соціальних інтересів представлена у політичній системі незалежними політичними партіями, громадськими організаціями, засобами масової інформації, які функціонують на демократичних засадах;

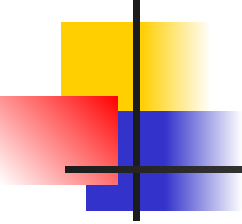
-
- - **континентально-європейський тип** притаманний країнам Західної Європи насамперед Італії, Німеччини, Франції. Він характеризується:

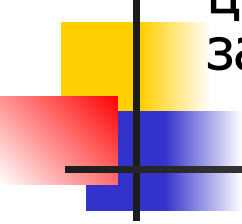
-
- розмаїттям політичних культур,
 - співіснуванням і взаємодією політичних субкультур із модернізованими інститутами;
 - багатопартійністю, коли політичні партії виступають не лише з різних, а й із протилежних ідеологічних позицій, які знаходять підтримку в суспільстві. Політичні партії мають значний вплив у суспільстві.
 - Все це зумовлює політичну нестабільність у суспільстві, яка може призводити до суттєвих змін політичної системи.

- **доіндустріальний (або частково індустріальний) тип** існує у багатьох країнах Азії, Африки і Латинської Америки.

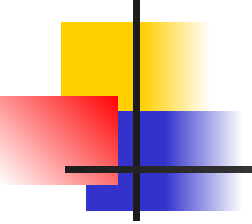
- Він **характеризується неоднорідністю політичної культури**, тобто є поєднанням різноманітних і нерідко несумісних елементів - західних і східних, традиційних і сучасних цінностей, племенних, національних, расових, релігійних особливостей.

-
-
- Відсутність чіткого поділу владних повноважень призводить до того, що законодавчі функції виконують управлінські структури або армія. У свою чергу законодавчі органи втручаються у судові процеси тощо. Цьому типу властива узурпація влади, панування однієї якоїсь політичної партії, а також обмеження участі населення у політичному житті країни. Широко застосовується насильство. Труднощі комунікації і координації, різко відмінні політичні орієнтації, слабка диверсифікація ролей усіх ланок політичної системи зумовлюють її політичну нестабільність;

- **тоталітарний тип** вирізняється надзвичайною централізацією влади і високим ступенем насильства, заідеологізованістю.

- Він був притаманний фашистській Італії, нацистській Німеччині, а також до початку 90-х рр. ХХ ст. країнам Східної та Центральної Європи. Ця система характеризується зосередженням державної влади в руках правлячої верхівки або однієї особи, здійсненням диктатури однієї політичної партії та заборонаю діяльності опозиційних партій та організацій, відсутністю реальних прав і свобод громадян, принципу поділу влади, наявністю всеохоплюючого контролю з боку держави над усіма сферами суспільного та особистого життя, нав'язуванням єдиної офіційної державної ідеології, відсутністю вільного волевиявлення та врахуванням інтересів усіх груп і верств населення.

-
- Необхідно зазначити, що всі наведені типології є умовними; існують численні інші типології політичних систем.
 - Але у світі практично не існує "чистого" типу політичних систем, оскільки всі вони є результатом свідомої діяльності людей, які живуть у певний час і у певному місці.
 - На сьогодні однією з найпоширеніших у сучасній політичній науці є розподіл політичних систем залежно від типу політичного режиму на ***демократичні та недемократичні***.